

unus spiritus sanctus. Et hi tres unum sunt, unusque deus. Porro de spiritu sancto dicit dominus: Ille testimonium perhibebit de me. Testimonium autem perhibuit de ipso: ut deus de deo, ut alio loco dicit: Ego autem ab homine testimonium non accipio. A quonam ergo? Nimirum à deo, & à spiritu sancto. Quod si angeli, prophetae, apostoli perhibent testimonium de ipso, non accipit testimonium ab illis: sed ab ihs, à quibus hi acceperunt: ut hoc testimonium Petri, Tu es CHRISTVS filius dei uiui; non accipit à Petro, sed à patre coelesti. Caro (inquit) & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus qui in caelis est. Sic igitur cum dicit: Et uos testimonium perhibebitis de me, quia ab initio mecum estis: hoc testimonium, non est testimonium ipsorum, sed testimonium dei de ipso, quod eis suggesturus erat spiritus sanctus de ihs, quae etiam uiderant & audierant, sed ad quae intelligenda minus sufficientes fuerant. Viderant autem & audierant: quia ab initio signorum & praedicationis cum domino fuerant: de hoc enim initio hic loquitur dominus. Ergo omnia testimonia de CHRISTO, quae nobis deo afflati, locuti sunt prophetae & apostoli, accipiamus non tanquam ab hominibus: sed (ut reuera sunt) à deo patre, & filio, & spiritu sancto. Quibus in una diuinitatis natura, omnishonor, potestas, decus, maiestas, imperium & gloria in omnia plusquam aeterna (siue, ut habetur in Cantico, in aeternum & ultra) seculorum secula. Amen.

Matth. 16.

Exodi. 15.

CAPVT SEXTVM DECIMVM.

HAec locutus sum uobis, ut non scandalizemini. Absque synagogis facient uos. Sed uenit hora, ut omnis qui interficit uos, arbitretur obsequium se praestare deo. Et haec faciet uobis, quia non nouerunt patrem, neque me. Sed haec locutus sum uobis, ut cum uenerit hora, eorum reminiscamini, quia ego dixi uobis. Haec autem uobis ab initio non dixi, quia uobiscum era. Et nunc uado ad eum qui misit me, & nemo ex uobis interrogat me, quod uadis? Sed quia haec locutus sum uobis, tristitia impleuit cor uestrum. ¶ Sed ego ueritatem dico uobis, expedit uobis ut ego uadam. Si enim non abiero, ¶ paraclitus non ueniet ad uos: si autem abiero, mittam eum ad uos. Et cum uenerit, ille arguet mundum de peccato, & de iustitia, & de iudicio. De peccato quidem, quia non crediderunt in me: de iustitia uero, quia ad patrem uado, & iam non uidebitis me: de iudicio autem, quia princeps huius mundi iam iudicatus est. ¶ Adhuc multa habeo uobis dicere, sed non potestis portare modo. Cum autem uenerit ille spiritus ueritatis, docebit uos omnem ueritatem. Non enim loquetur à semetipso, sed quaecumque audiet loquetur, & quae uentura sunt annuntiabit uobis. Ille me clarificabit, quia de meo accipiet, & annuntiabit uobis. Omnia quaecumque habet pater, mea sunt. Propterea dixi, quia de meo accipiet, & annuntiabit uobis. ¶ Modicum & iam non uidebitis me, & iterum modicum & uidebitis me, quia uado ad patrem. Dixerunt ergo ex discipulis eius adinuicem: Quid est hoc, quod dicit nobis: Modicum, & non uidebitis me: & iterum modicum, & uidebitis me, & quia uado ad patrem? Dicebant ergo: Quid est hoc, quod dicit, modicum? nescimus quid loquitur. Cognouit autem IESVS, quia uolebant eum interrogare, & di-

xit eis: De hoc quæritis inter uos, quia dixi: Modicum, & nō uidebitis me: 25
 & iterum modicum, & uidebitis me. Amen amen dico uobis, quia plorabi-
 tis & flebitis uos, mundus autem gaudebit: uos autem contristabimini, sed
 tristitia uestra uertetur in gaudium. Mulier cum parit, tristitiam habet, quia
 uenit hora eius: cum autem peperit puerum, iam nō meminit pressuræ pro-
 pter gaudium, quia natus est homo in mundum. Et uos igitur nunc quidē 30
 tristitiam habetis. Iterum autem uidebo uos, & gaudebit cor uestrū, & gau-
 dium uestrū nemo tollet à uobis. Et in illo die, me non interrogabitis quic-
 122 quā. ¶ Amen amen dico uobis, si quid petieritis patrē in nomine meo, da-
 bit uobis. Usq; modò nō petistis quicquā in noīe meo. Petite, & accipietis,
 ut gaudium uestrū sit plenum. Hæc in prouerbiis locutus sum uobis. Venit 35
 hora cum iam non in prouerbiis loquar uobis, sed palàm de patre annūcia-
 bo uobis. In illo die in nomine meo petetis. Et non dico uobis, quia ego ro-
 gabo patrem de uobis. Ipse enim pater amat uos, quia uos me amastis, &
 credidistis quia à deo exiui. Exiui à patre, & ueni in mundum: iterum relin-
 123 quo mundum, & uado ad patrem. ¶ Dicunt ei discipuli eius: Ecce nunc pa- 40
 lām loqueris, & prouerbiū nullum dicis. Nunc scimus quia scis omnia,
 & non opus est tibi ut quis te interroget. In hoc credimus, quia à deo existi.
 Respondit eis IESVS: Modò creditis? Ecce uenit hora, & iam uenit, ut di-
 spergamini unusquisque in propria, & me solum relinquatis: & tamen non
 sum solus, quia pater mecum est. Hæc locutus sum uobis, ut in me pacem 45
 habeatis. In mundo pressuram habebitis: sed confidite, ego uici mundum.

ANNOTATIONES BREUES XXVI. CIRCA LITERAM CAP. XVI.

1	Abſq; ſynagogis <i>ἀποſυναγωγούς</i>	13	uidebitis <i>θεωρεῖτε</i>	præſens. & infra,
	Alienos à ſynagoga		præſens.	22 & quia * ἐγὼ ego
2	uenit	13	huius mundi – iam	23 Dicebant autem
	uentura eſt	15	ille, ſcilicet paracletus <i>ἐκείνος</i>	<i>ἐλεγχοῦσθαι</i> Dicebant ergo
	& infra.		& infra.	27 flebitis <i>θρηνήſετε</i>
2	qui interficit <i>ὁ ἀρκετείνων</i>	15	docebit uos <i>ὁ διηγῆσαι ὑμᾶς</i>	lamentabimini
	qui interfecerit		ducet uos * εἰς ἴνα	32 tollet <i>αἴρει</i>
3	obſequium <i>λατρεία</i>	16	audiet <i>ἀκούσῃ</i>	præſens.
	cultum		audierit	33 ſi quid <i>ὅτι ὅσα</i>
3	facient – uobis:	17	clarificabit: <i>δοξάσει</i>	quod quæcunq; uobis. * ἀλλὰ Sed
9	Si enim * ἐγὼ ego		glorificabit	36 palàm <i>παρρησίᾳ</i>
9	paraclitus <i>ὁ παρακλητικός</i>	19	Modicum & – iam	& infra.
12	crediderunt <i>πίſτευουσίμ</i>	19	non uidebitis <i>οὐ θεωρεῖτε</i>	38 de uobis
	præſens.			pro uobis

39 pro uobis
quia

* ἐγὼ ego
46 habebitis:

ἐχεν
præfens.

COMMENTARIUS IN CAPVT SEXTVMDECIMVM.

Hic prænunciat dominus apostolis quæ ipsis superuentura sunt, explicante Ioanne, dicens. ¶ Hæc locutus sum uobis, ut non scandalizemini. 118
Absq; synagogis faciēt uos. Sed uenit hora, ut omnis qui interficit uos, arbitretur obsequium se præstare deo. Hæc facient uobis: quia non nouerunt patrem, neq; me. Sed hæc locutus sum uobis, ut cum uenerit hora, eorum reminiscamini, quia ego dixi uobis. Hæc autē uobis ab initio non dixi, quia uobiscum eram. Et nūc uado ad eum qui misit me, & nemo ex uobis interrogat me, quò uadis? Sed quia hæc locutus sum uobis, tristitia impleuit cor uestrum. ¶ Et hic præteritis pro præsentibus, & præsentibus pro futuris uti uidetur Ioannes: ut locutus sum, pro loquor: & uenit, interficit, pro ueniet, interficiet. Hæc autem tunc eis prædicebat, & loquebatur dominus, quasi uallum quoddam & munitionem aduersus ignominias, persecutiones, & mortes quæ eis obuenturæ erant, præstruens, ne inciderent in scandalum, deiectionem animi, fideiue pusillitatem: quia ἀποσυνάγωγοι, id est à synagoga alieni futuri erant, & à communione Iudæorum eijciendi: quæ grauiissima erat omnium opinione, ignominia, & maledictionis nota. Sed & futura erat hora, & uenturum tempus, ut omnis qui posset eos interficere, arbitrareretur se cultum, pietatis que officium præstare deo: omnis dico infidelis, & carnali, humana que legi addictus. nam ob dei ignorantiam hæc erant facturi, quod innuit, cum dicit: Et hæc facient uobis, quia non nouerunt patrem, neque me. ubi id, Et hæc facient, ostendit, interficit pro interficiet prius dictum fuisse, & tempus pro tempore positum. Et hæc tunc loquebatur eis, ut cum uiderent illa euenire ut prædixerat, reminiscerentur prædictionis eius, & intelligerent sic in diuina cognitum esse sapientia, quam futurorum nihil latere potest, & ipsum reuera ipsam esse dei sapientiam, omnia præuidentem: ut hac recordatione fides eorum corroboraretur: & hæc omnia cum gaudio spiritus in patientia susciperent: non tanquam de manu persecutorum, sed tanquam de manu dei, sine cuius uoluntate aut nutu, nulla siue prospera, siue aduersa contingere possunt: nisi enim annuisset, neque ipse, neque ipsi talia pati poterant. Ceterum eiusmodi in patientia, tanquam de manu dei, accepta, probata fidei magnam à deo expectant, ex sola munifica ipsius gratia, mercedem. Et subiungit dominus: Hæc autem uobis ab initio non dixi, quia uobiscum eram, & nunc uado ad eum qui misit me, & nemo ex uobis interrogat me, quò uadis? Et quænam dixit eis? Et facient uos à synagogis suis alienos: & interficiendo uos, arbitrabuntur se obsequium præstare deo, & magnæ pietatis opus exercere. Et cum dicit, Hæc autem uobis ab initio non dixi, quia uobiscum eram: innuit se hic primum id dixisse, & locutus sum, acceptum esse pro loquor. Et cum adiecit, Et nunc uado ad eum qui misit me: ipsi tacebant, & erant animo adeò deiecto, tantæque tristitia affecto, ut ne loqui quidem, aut interrogare quicquam ualerent. non solum autem, quia illis tristis futura erat eius absentia, sed etiam quia de eiectione ipsorum à synagoga, & de ipsorum interfectione, perinde ac si maxime impij forent, meminerat dominus: quod indicat eis, cum ait: Et nemo ex uobis interrogat me, quò uadis? Sed quia hæc locutus sum uobis, tristitia impleuit cor uestrum. Et cōtinuò referente Ioanne, aperit eis dominus causam, propter quam expediebat illis ut ad patrem iret, dicens. ¶ Sed ego ueritatem dico uobis, expedit uobis ut ego uadam. Si enim non abiero, paracletus non ueniet ad uos: si autem abiero, mittam eum ad uos. Et cum uenerit, ille arguet mundum de peccato, & de iustitia, & de iudicio. De peccato quidem, quia non crediderunt in me: de iustitia uero, quia ad

» patrem uado, & iam non uidebitis me: de iudicio autem, quia princeps mundi huius iam iudicatus est. ¶ Hæc erat ueritas, quod expediebat eis ut iret: quãdoquidem ipsi, & timidi, & deiecti animo, & tristes, infirmæq; fidei permanissent, nisi spiritus sanctus uenisset, qui eos corroborauit, in spem erexit, consolatus est, ac fortes in fide effecit. Non uenisset autem, nisi filio iam ad patrem recepto. tale enim erat diuinum decretũ, arcanumq; consilium, ut filio dei mundo præsentate, spiritus se non manifestaret: & filio dei absente, se spiritus mundo insinuaret: tanquam spiritus sancto cum patre manente, cum filius præsens esset in mundo, & filio cum patre identidem manente, cum spiritus sanctus præsentia sua inundaret, abunde q; effunderetur in mundo: nõ quod unquam spiritus aut filius abfuerit à patre, aut pater ab ipsis: sed hæc mysteria sunt, ut cũ nobis præsentem non adsunt, eos apud patrem esse intelligamus, & duorum simul, ex diuino decreto patris præsentiam non fuisse mundo exhibendam. Pater autem nunquam mundo suam exhibuit præsentiam, nisi ex cõcomitantia: quia scilicet & in filio, & in spiritu suo est pater, & contrã. Idcirco mundus nunquam uidit patrem, ut & do-

IOAN. 7. minus dicebat ludæis: Neq; uocem eius unquam audistis, neq; speciem eius uidistis.

IOAN. 6. Et rursum: Non quia patrem uidit quisquam, nisi is qui est à deo, hic uidit patrem. Expediebat ergo multum, immo omnino, ut dominus suam subtraheret præsentiam: expediebat inquam non solum apostolis, qui alioqui infirmi, inualidi, & impotentes remansissent: sed & posteris qui nunquam aliã ad spiritum fuissent euecti. CHRISTVS ut homo, licet diuinè, instituebat eos, etsi multa operaretur ut deus. Spiritus autẽ sanctus ut deus mouebat eos, rapiebat, & repente in alios homines mutabat. Et ut ignis ferrum frigidum, graue, opacum rapiens, illud in suam transfert naturam, facit que igneum, calidum, leue, lucidum: sic & spiritus sanctus quos apprehendit, repente efficit spirituales, fortes, impauidos, erectos, sapientes, consultos, imperturbatos, & huiusmodi, secundum suæ infusionis munera. Et quæ circa eos facturus esset spiritus sanctus, dominus prædixit: nimirum quod esset eos docturus omnia, & suggesturus, id est submoniturus, et ad memoriam reuocaturus omnia quæcunq; eis dixerat. id enim

IOAN. 14. ὑπομνήσκω, quo uocabulo prius Ioannes usus est, designat. Sed & quid in mundo, & circa mundum facturus esset spiritus ille sanctus, sanctarum mentium doctor, & uerborum CHRISTI submonitor & rememorator, hic etiam dominus exprimit, dicens: Et cum uenerit, ille arguet mundum de peccato, & de iustitia, & de iudicio. De peccato quidem, quia non crediderunt in me. De iustitia uero, quia ad patrem uado, & iã non uidebitis me. De iudicio autem, quia princeps mudi huius iam iudicatus est. De tribus arguentur à spiritu sancto infideles homines, qui nomine mundi censentur. Primo, de peccato infidelitatis quod habent: quia non crediderunt in dominum, in dei filium, qui à deo summo rege æterno missus fuerat in mundum. Secundo, de iustitia quam perdiderunt: quia filius dei, qui est iustitia dei, iustitia summa, iustitia æterna, ab ipsis ad patrem ascendit, nec unquam amplius præsentiam eius in mundo ut doceat, sunt uisuri. Tertio, de iudicio: quia remanserunt sub iudicio & potestate maligni, qui est princeps mundi huius, qui adueniente spiritu sancto iam iudicatus erit, cõtritus, & condemnatus: ut in eos qui credunt, nihil ipsi potestatis sit. Sic per peccatum infidelitatis, iustitiam perdiderunt, & iudicium iudicati principis mundi huius incurrerunt. & de his tribus arguentur, accusabuntur, & increpabuntur à spiritu dei. At quãdo princeps mundi huius condemnatus est, & perdidit ius in credentes in filium dei: Certè quando filium dei ludibrijs & morte turpissima affici, & ad supplicium crucis sanctum dei, incontaminatum, & innocentem perduci procurauit: tunc peccando in iustitiam dei, ius perdidit in omnes qui confugerent ad illum. Cæterum hic aduertendum est, Ioannem hæc particulam: De peccato quidem, quia non crediderunt in me: de iustitia uero, quia ad patrem uado, & iam non uidebitis me: sic Græcè habere, *περὶ ἁμαρτίας μου, &*

μὲν, οὐ οὐ πιστεύουσιν εἰς ἐμὲ. περὶ δικαιοσύνης δὲ, οὐ πρὸς τὸν πατέρα μου ὑπάγω, καὶ οὐκ ἐλθεῖ
 ἔπειτα με, id est: De peccato quidem, quia non credunt in me: de iustitia uero, quia ad pa-
 trem meum uado, & posthac non uidebitis me. Vbi, uidebitis me, positum est pro ui-
 dent me, & praesens pro futuro θεωρήσουσί με. Non enim hic sermo refertur ad aposto-
 los, sed ad mundū, id est ad eos qui sunt de mundo, qui ulterius uisuri non sunt CHRIS-
 TVM, neq; in hoc mundo, neq; in altero, nisi quādo ipse ueniet ad iudicium: & aspe-
 ctus eius erit eis formidabilis: & illud uidere, potius erit eis non uidere, quā uidere.
 De apostolis autem non dicit, Posthac non uidebitis me: de quibus capite quartode-
 cimo, numero 111. dixit: Adhuc modicum, & mundus me iam non uidet: uos autem
 uidetis me, quia ego uiuo, & uos uiuetis. ubi etiam illud iam, ἔτι, amplius, posthac, ul-
 tra significat: & praesentia pro futuris (ut dictum est) accipiuntur. Et hoc quoq; capite
 paulo inferius dicit: Modicum, & iam non uidebitis me: & iterum modicum, & uide-
 bitis me. Hoc igitur quod in increpationibus paracliti habetur, Et iam nō uidetis me:
 non refertur ad apostolos, sed ad mundum, id est ad eos qui de mundo sunt, & incre-
 duli remanserunt in mundo. Porrò nequaquam spiritus sanctus uenit increpaturus
 apostolos aut fideles, quādo quidem peccatum non habebant, quia credebant. Iustitiā
 dei non perdidierant, quia CHRISTVM habebant. Sub iudicio principis mundi hu-
 ius relictū non erant: sed ipse iure in eos perditio, iudicatus & condēnatus erat. Et hoc
 etiam testatus est dominus, cum dixit: Et cum uenerit, ille arguet mundum de pecca-
 to, & de iustitia, & de iudicio. Id ergo, Et iam non uidetis me: ad solos mundanos est
 referendum, & perinde intelligendum ac, Posthac non uidebunt me. Deinde (aperi-
 ente Ioanne) ad apostolos suos subdit dominus, dicens. ¶ Adhuc multa habeo uobis
 dicere, sed non potestis portare modò. Cum autem uenerit ille spiritus ueritatis, doce-
 bit uos omnem ueritatem. Non enim loquetur à semetipso: sed quaecunque audiet
 loquetur, & quae uentura sunt annuntiabit uobis. Ille me clarificabit, quia de meo
 accipiet, & annuntiabit uobis. Omnia quaecunque habet pater, mea sunt. Propte-
 rea dixi, quia de meo accipiet, & annuntiabit uobis. ¶ Id, Adhuc multa habeo uobis
 dicere: perinde est ac, Adhuc multa possum uobis dicere. Sed non potestis portare
 modò, non estis nunc capaces, non estis ad suscipiendum idonei. Et ideo abstinet illa
 nunc eis referare, referaturus nihilominus postea per spiritum suum. Quod innuit,
 cum ait: Cum autem uenerit spiritus ille ueritatis, docebit uos omnem ueritatem.
 Quam ueritatem? Et eam quam modò locutus est: quia per ipsum & sancti euangeli-
 stae scripserunt, & sancti locuti sunt apostoli: & eam quam in mundo eis non ex-
 pressit ob ipsorum audiendi, & capiendi imbecillitatem, sed postea per spiritum su-
 um (quid enim est spiritus ueritatis, nisi spiritus filij, qui est ueritas?) erat expressurus:
 quia spiritus sanctus sic locuturus erat, ut missus à filio: ut filius locutus est, ut missus
 à patre. Quod innuit dominus, cum subdit: Non enim loquetur à semetipso: sed
 quaecunque audiet loquetur, & quae uentura sunt annuntiabit uobis. Vt orator,
 quae audit, illa loquitur, & à se non loquitur, sed à mittente: sic & spiritus sanctus,
 ut missus non locutus est à se, sed à patre, & à filio, qui miserunt ipsum. Et quod di-
 cit, Quaecunque audiet, loquetur: nunquid futurum erat, ut aliquid de nouo au-
 dired nunciandum, qui ab aeternitate erat omniscius, & (sicut de eo scribitur) o-
 minem habens uirtutem, omnia prospiciens? Nequaquam: nam ab aeterno omnia ut
 filius, audiuit. Et id, Audiet: nouitatem non dicit, aut audiendi, aut sciendi, aut cogno-
 scendi: sed nouitatem exequendae missionis subindicat, & mysterij (ut inquit Paulus)
 temporibus aeternis taciti, quod nunc patefactum est. Quomodo autem annunciarit
 eis spiritus sanctus quae uentura erant, ex Paulo & Actis apostolicis est permanife-
 stum. Porrò ut orator clarificat eum à quo missus est: non gloriam suam, sed eius à
 quo missus est, quærens: sic spiritus sanctus à filio missus, clarificabit filium, filij gloriā,

120

Sapient. 7.

Roma. 16.

non suam ut suam, quærens. Dico ut suam, quia gloria filij, gloria sui spiritus est: & gloria regis, gloria oratoris, qui illam regi suo quæsiuit. Nec ab re clarificabat filium, quia uerba legationis acceperat à filio. Quod aperit dominus, cum ait: Ille me clarificabit, quia de meo accipiet, & annunciabit uobis. De meo accipiet, accipiet ex me mandatum, quod mandabit uobis, & uerba quæ nunciabit uobis, immo ab æterno acceperat: sed post aduentum CHRISTI, & ad patrem regressum illa nunciaturus erat. Sed inquires: Quæcunque nobis, siue à filio, siue à spiritu sancto nunciata sunt, mandata sunt patris, & illa filius accepit à patre nuncianda: quomodo ergo cum sint mandata, & uerba patris, quæ spiritu sanctus mundo nunciavit, ea à filio accepit? Sanè quia omnia quæ sunt patris, sunt filij: & pater uult ea non solum sua esse mandata, sed & filij, communia sunt enim, ut etiam toties filius dicat sua esse mandata. Ideo iure potuit filius dicere: Quia de meo accipiet, quia mandata mea accipiet. Quod subdit dominus, cum ait: Quæcunque habet pater, mea sunt: propterea dixi, quia de meo accipiet, & annunciabit uobis. Quid annunciabit uobis? Id quod de meo accipiet, id quod à me suscipiet nunciandum. Omnia mandata patris sic filij erant, ut si rex ut pater, filium conregnantem mitteret nunciaturum mandata regni: hæc ut patri regi, ita filio conregnanti proculdubio essent communia, & hæc esset patris uoluntas. Quod si tertius esset ipsis regnantibus indiuisè conregnans: & inter eos hic ordo esset, ut esset pater primus, filius secundus, conregnans tertius, qui & à primo, & secundo eadem mandata acciperet: filius dicere posset, De meo nunciandum accepit, & tertius, licet regni consortium nactus, in nomine utriusque, non suo, uerba regni sibi commissa exequeretur: etiam si uerba illa, & mandata sua essent ut conregnantis, sed non ut mittentis. Verum & hoc, Omnia quæcunque habet pater, mea sunt: altius trahunt ad ea, quæ alij attributa, alij dignitates diuinas, nonnulli transcendentia dicunt: ut sunt bonitas, immensitas, ueritas, potentia, gloria, æternitas, & similia. & id, De meo accipiet: ad æternam processionem, quæ omnia sunt ἀχώρητα, & ineffabilia. Verum, materia subiecta magis expetere uidetur, ut hæc denunciandis, tum à filio, tum à spiritu sancto ut missis, accipiantur: ut & id etiam, De meo accipiet: de mandato nunciando intelligatur. Et si illa magnificè supra humanum captum excogitata sint, ubi nihilominus magnificentius fides ueneratur deum in silentio, in theologia apophatica deum admirando, & diuinam ignorationem scientia potiorum reputando. Scientia enim loquitur, deum laudando in theologia hypophatica: sed nescit quid loquitur. Nam si capit, si intelligit quod loquitur, non est deus de quo loquitur: siquidem incomprehensibilis est & inintelligibilis. Et sacra ignorantia, soror maior naturæ, eo doctior est, quod ignorat, & scit se ignorare. Scientia autem, soror tenella, & iunior, eo indoctior, quod docta est, & se scire putat. Hæc, uisione excæcatur: illa, cæcitate illuminatur. hæc, sciens: illa, nesciens, sed plusquam sciens. Sed hæc forsitan extra negotium. Nunc transeamus ad ea, quæ referante Ioanne, subdit dominus, dicens.

121 » ¶ Modicum, & iam non uidebitis me: & iterum modicum, & uidebitis me, quia uado ad patrem. Dixerunt ergo ex discipulis eius ad inuicem: Quid est hoc, quod dicit nobis: Modicum, & non uidebitis me: & iterum modicum, & uidebitis me, & quia uado ad patrem? Dicebant ergo: Quid est hoc quod dicit, modicum? nescimus quid loquitur. Cognouit autem IESVS, quia uolebant eum interrogare, & dixit eis: De hoc quæritis inter uos, quia dixi: Modicum, & non uidebitis me: & iterum modicum, & uidebitis me. Amen amen dico uobis, quia plorabitis & flebitis uos, mundus autem gaudebit. Vos autem contristabimini, sed tristitia uestra uertetur in gaudium. Mulier cum parit, tristitiam habet, quia uenit hora eius: cum autem peperit puerum, iam non meminit pressuræ propter gaudium: quia natus est homo in mundum. Et uos igitur nunc quidem tristitiam habetis. Iterum autem uidebo uos, & gaudebit cor uestrum:

uestrum, & gaudium uestrum nemo tollet à uobis. Et in illo die me non interrogabitis quicquam. ¶ Id, Modicum, pro tempore quo cum ipsis fuit ab illo momento usque ad passionem suam, quæ erant pauca horæ, capitur. Et id, Et iam non uidebitis me, explicante infra domino: pro tempore à morte eius usque ad ascensionem eius ad patrem. Et id, Et iterum modicum, & uidebitis me: pro tempore ab ascensione eius, usque ad mortem apostolorum. Sed dices: A morte ad ascensionem eius, post resurrectionem in quadraginta diebus eum uiderunt: quomodo ergo dixit, Et non uidebitis me? Uiderunt quidem obiter, & non continuo, ut soliti erant, sed quasi in transitu, & solum pro firmandæ fidei argumento. Et id perinde à domino reputatur ac non uidere. Nam uidere est, cum quis cum aliquo manet, diuersatur, & semper eum habet in prospectu. At à morte sua dominus subtraxit apostolis illam suam quotidianam, assuetudinariamque præsentiam, & maxime in ascensione cum profectus est ad patrem, siquidem & filium, & spiritum sanctum se mundo occultare, & præsentia suæ sensum prorsus subtrahere, est ad patrem ire: & illos absentes mundo esse, est apud patrem esse. Breue quoque fuit tempus ab ascensione usque ad mortem apostolorum, qua expleta recepti sunt ad dominum, & eum iugiter uiderunt, & cum eo manserunt: de quo dicitur secundo loco, Et iterum modicum, & uidebitis me. Et rationem reddit quare post pusillum sic uisuri essent ipsum: quia ibat ad patrem, Quia (inquit) uado ad patrem, ut modico tempore transacto eos reciperet, & apud se & patrem suum, & id quidem ad gaudium sempiternum. Verum, cum id non intelligerent apostoli, quærebant clanculum inter se, Quid est hoc, quod dicit nobis: Modicum, & non uidebitis me: & iterum modicum, & uidebitis me, & quia uado ad patrem? Quid est hoc quod dicit nobis, Modicum? nescimus quid loquitur. Intelligebant quod dicebat, Vado ad patrem: sed id primum, Modicum, & secundum, Modicum quid significare uellent non intelligebant. Ideo decreuerunt super eiusce rei intelligentia eum interrogare. At dominus, indicando eis non opus esse ut sibi sub interrogatione proponerent quam habebant difficultatem (eos enim interrogamus, & eis difficultates nostras proponimus, quos conceptus nostros latere putamus) præuenit aperire eis, id de quo ipsi conceperant ipsum interrogare, in quo insuper ostendit, ne secretos quidem conceptus, & nondum patefactas uoluntates (quid enim deum fugere possent?) latere, dicens: De hoc quæritis inter uos, quia dixi, Modicum, & non uidebitis me: & iterum modicum, & uidebitis me. De hoc autem, Vado ad patrem, non erat quæstio, sed solum de particulis, Modicum, & iterum modicum. Et aperit eis sensum, dicens: Amen amen dico uobis, quia plorabitis & flebitis uos, mundus autem gaudebit: quod in triduo passionis & sepulturæ partim adimpletum est, & aliàs postea frequenter usque ad obitum eorum. siquidem cum in triduo illo plorabant & flebant: iudæi, CHRISTI inimici gaudebāt. Et subdit: Vos contristabimini, sed tristitia uestra uertetur in gaudium. quod partim expleto triduo illo, & agnita resurrectionis gloria, adimpletum est. Sed quanquam tristitia eorum conuersa est in gaudium, nondum tamen illud gaudium fuit plenum: quia postea assumpto domino in gloria, tristitias multas ex persecutionibus experti sunt: & eo maxime, quod quantum deo asferre fructum uoluissent, non poterant. Manebat tamen semper in eis aliquod spirituale gaudium. Nam spiritualibus uiris sola infidelitas, & erga deum irreuerentia, tristitias asferunt: non fames, non persecutiones, non denique mortes: immo hæc omnia lætificant: præsertim si intelligant ad ea diuinum sequi honorem, & aliquorum adductionem ad CHRISTVM: quæ quo plurium est, eo lætitiæ maiores sunt: alioqui & hæc, tristitia sunt: non sui ipsorum tamen, sed honoris dei imminuti, aut frustrati contemplatione. Quas etiam tristitias ob aliorum infidelitatem, si non raro perpeffi sunt in uita, hoc breui & modico tempore factum est: quia cum attige-

runt præsentis uitæ metam, ex huius mundi pressuris, anxietatibus & tristitijs, transierunt ad alterius mundi uitam: & uisio, & gaudium quod secundo loco promiserat dominus, fuerunt adimpleta. Vt enim quando in mundo mulier cum dolore peperit puerum, non ultra meminit pressuræ propter gaudium, quod natus est puer in mundum, sed eius prorsus obliuiscitur: sic & uniuersæ illorum tristitiæ, ubi ex hoc mundo excefferunt, uersæ sunt eis in gaudium, & earum prorsus oblitæ sunt propter eminentem gaudij excessum: quia alteri mundo nati sunt, qui reuera non alteritatis: sed unitatis est mundus, derelicto hoc mundo in quo mortales degimus, qui alteritatis est, & ex quo ex alteritate ad unitatem, & ad mundi melioris, & uitæ immortalis nascimur felicitatem. Porro cum hoc tempus, quo ex mundo ad illum transimus, paruum sit, citò tristitia huius mundi uerè fidelibus uertitur in gaudium: & tale quidem gaudium, quod nunquam tolletur, sed indeficiens erit, & sempiternum, quæ omnia etiam diuino ore insinuabat eis dominus, cum dicebat: Mulier cum parit, tristitiam habet, quia uenit hora eius: cum autem peperit puerum, iam non meminit pressuræ propter gaudium: quia natus est homo in mundum. Et uos igitur nunc quidem tristitiam habetis: iterum autem uidebo uos, & gaudebit cor uestrum, & gaudium uestrum nemo tollet à uobis: & in illo die me non interrogabitis quicquam. Quandiu sumus in præsentis seculo, per dolores, tristitias, & tribulationes multas, futuro seculo parimur: & si fideles fuerimus, uiuimus nascemur: & omnes huius mundi tristitiæ in gaudium conuertentur, quod nunquam auferetur. sin infideles, abortiemur, & mortui ex hoc mundo eiciemur: sed morte secunda, quam luctus & dolor sequitur, & stridor dentium. Sed quæ est mater, quæ nos parit: & cum parit, tristitiam habet? Ecclesia. Quando gaudet? Cum uidet filios suos in altero seculo natos, qui & ipsi inenarrabili gaudent gaudio. Quæ causa gaudij? Uisio CHRISTI, & qui uidet (Iterum, inquit, uidebo uos) & qui uidetur. Quo tempore neque apostolos, neque alios quoscunque ad hanc reuelatam uisionem perductos, oportebit quicquam interrogare: quia manifestè scient ipsum nosse omnia, antequam sint interrogata. Sed & ipsi erunt in plenitudine gaudij & sapientiæ: neque ignorabunt quicquam eorum quæ in ænigmate crediderunt. Neque etiam illis opus fuerit, ut rogent eum & petant ab eo quicquam (nam hoc quoque ἐρωτᾷσιν significat) id est non indigebunt intercessore ad impetrandum, sed quicquid inuocato nomine eius petierint, à patre accipient: quod reserante Ioanne subiungit dominus, dicens. Amen amen dico uobis, si quid petieritis patrem in nomine meo, dabit uobis. Usque modò non petistis quicquam in nomine meo. Petite & accipietis, ut gaudium uestrum sit plenum. Hæc in prouerbij locutus sum uobis, Venit hora cum iam non in prouerbij loquar uobis, sed palàm de patre meo annunciabo uobis. In illo die in nomine meo petetis. Et nō dico uobis, quia ego rogabo patrem de uobis. Ipse enim pater amat uos, quia uos me amastis, & credidistis quia à deo exiui. Exiui à patre, & ueni in mundum: iterum relinquo mundum, & uado ad patrem. Quia ad illam usque horam nihil discipuli à summo patre petierant in nomine filij: nunc ingerit eis fiduciam, si petant in nomine suo, accipiendi quod petierint: ut animo non desiciantur, sed sint hic in sancta spe, & in altero seculo in gloriosa fruitione, abundantia gaudij pleni. Si quempiam regem terrenum aliquid petiturus in nomine filij eius adires, quod indignum filio esset: nequaquam in nomine filij peteres, sed quod dignum esset, & honorificum filio: & pater qui filium amaret, id nequaquam tibi esset negaturus, quod à se in nomine filij sui petitum esset. Sic & de patre cœlesti sentiendum est, & eo quidem rationabilius, quo melior est omnibus, & magis quàm omnes amat filium suum. Subdit: Hæc in prouerbij locutus sum uobis. Venit hora, cum iam non in prouerbij loquar uobis, sed palàm de patre meo annunciabo uobis. Quæ in hoc mundo eis locutus est, maxima pro parte uelate locutus est,

cūctus est: & hoc est in prouerbijis loqui, sed futurum erat tempus: si aut ætuum aut æternitas, tempus dici possit, cum omni uelamine reiecto manifestaturus est eis patrem: & hoc est non in prouerbijis, non in ænigmate, non uelatè loqui: sed palàm, libèrè & detectè de patre annunciare. Et hoc tempus est, de quo supra dixit: Iterum uidebo uos, & gaudebit cor uestrum, & gaudium uestrum nemo tollet à uobis: uidebitur quàm primum, parua mora facta, hunc egressi fuerint infelicitatis mundum. Subiungit: In illo die in nomine meo petetis. Ille dies, est seculum futurum, in quo nihil petunt in nomine eius in quo non exaudiantur. Non enim est seculum in quo aliquid petatur, quod non sit exauditione dignum: sed omnia in dei, & CHRISTI filij eius honorem & gloriam petuntur: quin & ipsorum tanta est apud patrem gratia, ut non opus sit eis, si quid petere uelint, ut filius pro eis intercedat: sed nullo mediatore petentes exaudiantur, obtineant que: quod his uerbis domini innuitur: Et non dico uobis, quia ego rogabo patrem: ipse enim pater amat uos, quia uos me amastis, & credidistis quia à patre exiui. Exiui à patre, & ueni in mundum: iterum relinquo mundum, & uado ad patrem. Quos rex aliquis amat, non opus est eis ut filius regis roget pro ipsis ut à rege obtineant petita: & maxime si tales sint, ut non nisi patris & filij gloriam & honorem intendant, neque aliud petere uelint aut possint. Sic & de discipulis, & patre cœlesti dicendum est. & proinde dominus dicit non esse opus, ut oret patrem pro eis, cum uoluerint aliquid à patre petere, quia pater diligit eos: & ratio qua diliguntur à patre, à CHRISTO domino sumitur, quia uidelicet diligunt CHRISTVM, & credunt quod à patre exiuit, quod à patre missus uenit in terram mandata patris nunciaturus. Et id uerum est, quia cum à mundi exordio, mundo occultus esset apud patrem: à patre missus, mundo manifestus apparuit. Et hoc est à patre exire, id est uoluntate patris mundo se manifestare, ut & ad patrem ire, mundo se occultare: non quod unquam pater filium deserat, aut patrem filius. ipse enim simul in cœlo & in terra est: sed cum est manifestus in terra, à patre exiit, patrem non deserendo, & uenit in terram: cum uero occultus ad patrem uadit, & terris occultè solum, præsens est. Est enim omnia implens IESV diuinitas. Et de exitu æterno, qua uolunt eum à patre generatione exiisse, uidetur hic non esse sermo: etsi exire siue egredi pro generari aliquãdo in sacris literis accipiatur, ut Micheæ capite quinto, ubi legitur: Et tu Bethleem, Ephrata, paruulus in principibus Iuda, ex te mihi egredietur qui sit dominator in Israël, & egressus eius ab initio, à diebus æternitatis, ubi paruulus, ille intelligitur de quo Esaias capite quarto. Paruulus enim natus est nobis, & filius datus est nobis. Et id, egredietur: de natiuitate eius temporalis, qua nasciturus erat in Bethleem. Id autem, Et egressus eius ab initio, à diebus æternitatis: de alia, præsertim cum id, ab initio, ab ante designet: at ante generationem temporalem, nulla alia præcessit nisi æterna. Quare illic Micheas de duplici, & temporali, & æterna CHRISTI generatione loqui uidetur. De æterna inquam generatione non uidetur hic esse sermo. Nam & hoc, Iterum relinquo mundum: quod perinde est, ac exeo à mundo, ex opposito respicit id: A deo exiui, siue à patre exiui: & id, Et uado ad patrem, ex opposito id, Et ueni in mundum. Et illud exire, est de quo psalmo duodeuigesimo dicitur: A summo cœlo egressio eius. & ad patrem ire, de quo in eodem: Et occursum eius usque ad summum eius. quod maxime quadragesima secunda die ab hoc domini sermone fuit impletum. Et quid subinde responderint discipuli, subnectit Ioannes, dicens. ¶ **Di** 123
 cunct ei discipuli eius: Ecce nunc palàm loqueris, & prouerbiū nullum dicis. Nunc scimus, quia scis omnia, & non opus est tibi, ut quis te interroget. In hoc credimus quia à deo existi. Respondit eis IESVS: Modò creditis, ecce uenit hora & iam uenit, ut dispergami in unū quisque in propria, & me solum relinquat: & non sum solus, quia pater mecum est. Hæc locutus sum uobis, ut in me pacem habeatis. In mundo

pressuram habebitis: sed confidite, ego uici mundum. ¶ Prius dixerat eis dominus: Venit hora, cum iam non in prouerbis loquar uobis: & illi dicunt ei: Etiam nunc palam loqueris, & prouerbum nullum dicis, nulla nos sermonis obscuritate inuoluas. Vnde cognoscimus, quod hi intelligebant id, A deo exiui: & id, Exiui à patre: de exitu ex tempore: quemadmodum si quis orator à rege quopiam in longinquam regionem missus, diceret illius incolis: Exiui à tali rege, & ueni in hanc regionem. Similiter & id, Iterum relinquo mundum, & uado ad patrem: de temporali abitione, perinde ac si orator ille eisdem incolis diceret: Relinquo uos, & uado ad regem qui misit. Alioqui si per superiora uerba uoluisset eis insinuare æternam generationem, nequaquam palam eis locutus fuisset: sed in obscuritate sermonis, & in prouerbio. Et reuera tunc prouerbum nullum dicebat, & credebant uerbis eius, & credebant eum esse filium dei, & ex deo natum: & hoc fidei est. at inquisitio modi, non amplius est fidei: sed fidei est, credere illius generationis non esse modum, ac ipsam esse super omnem intelligentiam, atque mentis humanæ captum. de qua si locuti sunt prophetae aut homines deo afflati, eam spiritus intelligebat in ipsis: & hæc in eis intelligentia maior erat, quam homo intelligere possit. Si quis ergo illam intelligere uelit, poscat id à spiritu: ut ipse non sit qui intelligat, sed deus in ipso. Et addunt: Nunc scimus quia scis omnia, & non est opus ut quis te interroget. Viderant paulo ante, quod cum uellent eum interrogare, ipse sciebat quid uellent, antequam interrogarent: ut & pater cœlestis scit omnia antequam petamus. id enim dei proprium est. Et in hoc quod spiritus dabat eis dicere: Scimus quia scis omnia, & non opus est ut quis te interroget: diuinitatis erat confessio. Et adiecerunt: In hoc credimus, quod à deo existi. In hoc, in hac confessione, quod scis omnia antequam quis interroget, credimus responsioni tuæ, quod à deo existi: quod uerbum, apertè & nullo uelamine dictum, intellexerunt, & absque ulla hæsitacione crediderunt: quod & attestatur dominus, dicens, Modò creditis. Si enim uerum non esset, quod dicebant, non diceret eis dominus, Modò creditis. Sed ut amplius ostenderet se scire omnia, quod eis etiam tantam fidem habentibus erat euenturum: & ad eò quidem breuiter, ut uix duæ uel tres, aut circiter adhuc superessent horæ, detexit dicens: Ecce uenit hora, & iam uenit, ut dispergamini unusquisque in propria, & me solum relinquatis. ubi secundo loco uenit, ἐλθὺν dicitur, quod præteritionem sonat. quia etsi nondum reliquerant ipsum, tempus tamen in quo relicturi erant, iam aduenerat: quia nox in qua relicturi erant ipsum aduenerat, & bona pars eius iam erat exacta. poterat enim iam hora tertia noctis esse exacta, & circa sextam relictus est solus, quod autem solus relictus sit, testatur Matthæus, cum inquit: Discipuli omnes relicto eo, fugerunt. Solus ergo mansit, si terrenorum amicorum societatem respicias: si uero diuinum attendas consortium, nequaquam. Quis enim amicior filio quam pater, qui ut infinitè amat: ita nunquam deserit amatum, neque deseritur ab amato? Solus ergo erat ex parte humanorum amicorum, sed non ex parte diuinorum: quod & ipse testatur, cum dicit: Et non sum solus, quia pater mecum est. Et si pater cum ipso est, & spiritus patris: & si pater & spiritus patris, qui est spiritus sanctus: quidni etiam multa angelorum frequentia spectaculum indicibilis amoris, & obedientiæ filij ad patrem admirantium, & sapientiam, & iustitiam dei laudantium? At si pater cum ipso est, quo modo uadit ad patrem? Vadit ad patrem, sed sine modo: stultum est autem modum quærere, ubi non est modus. Vadit ad eum qui cum ipso est, in quo ipse est, & qui in ipso est: & hoc fides capit, non intelligentia: quia qui credunt & non intelligunt, si uerè credunt: qui autem intelligere uolunt, aut quærunt impossibile, aut fidei paucitate laborant: & exclamare debent ad dominum, Domine adauge nobis fidem. Hæc autem locutus est dominus discipulis, ut neque in mundo, neque in seipsis tranquillitatem, pacem, & consolationem quærerent.

Matth. 26.

Lucæ. 17.

quererent, sed in ipso solo qui deus est: quod innuit, cum inquit: Hæc locutus sum uobis, ut in me pacem habeatis. In mundo pressuram habebitis: sed confidite, ego uici mundum. Si nos ipsos respiciamus, in nobis pacem nequaquam habebimus. Voluntas siquidem nostra prona est ad malum, sed in uoluntate dei pacem est habitura, si id solum uelit quod deus uult: immo potius si nihil uelit, sed deus in nobis. Intelligentia quoque nostra pacem nobis præstare nequit, quia prona est ut labatur in errorem: sed quiescit in sapientia dei per fidem, & pacem habet atque tranquillitatem. Porro memoria terrenorum & præteritorum errorum cruciat, & fatigat: sed anima quæ in dei memoriam euehitur, quæ æternorum est, & in qua sunt omnes deliciarum opes, pacem & consolationem recipit, sicut scriptum est: Renuit cõsolari anima mea, memor fui dei, & delectatus sum. *Psalmo. 76.* Omnis ergo pax, omnis lætitia, omnis delectatio in eo est, & in eo solo quærenda est, & habenda. quam enim in te non inuenis, minus in mundo inuenies: quia totus mundus bellum & inimicitia, quem pax nostra, qui est CHRISTVS, uicit ac superauit. Noli ergo credere te posse uincere mundum, noli in te confidere, quia te fortior est & omnibus: sed confide in eo qui dicit: Confidite te, ego uici mundum, non solum enim pro se uicit, sed pro omnibus credentibus in se. In quo si non confidunt, non bene credunt, sed sunt ut Petrus (cum submergebatur) *Matth. 14.* ὁ λιγὸς πῖσος. Si autem bene credunt, uincunt mundum: at non ipsi, sed uictor mundi CHRISTVS dominus, qui per fidem habitat in eis: & non solus, sed & pater æternus, qui tanta beneficia per filium suum nobis est largitus, & largitur: & adhuc ineffabilia & incomprehensibilia largiturus est, etsi quæ nobis iam largitus est & largitur sint ineffabilia: sed hic uelut absconsa & sepulta, illic detecta & eruta: hic in tenebris & in umbra mortis, illic in luce & uita perpetua. Illi ergo per filium suum in spiritus sui supereminenti dono, honor, uirtus, gloria, in infinita seculorum secula. Amen.

CAPVT SEPTIMUM DECIMUM.

- H**æc locutus est IESVS, & subleuatis oculis in cœlū, dixit: *12 4*
 Pater uenit hora, clarifica filium tuum, ut filius tuus clarificet te: sicut dedisti ei potestatem omnis carnis, ut omne quod dedisti ei, det eis uitam æternam. Hæc est autem uita æterna, ut cognoscāt te, solum deum uerum, & quem misisti IESVM CHRISTVM. ¶ Ego te clarificaui super terram: opus cõsum *12 5*
 maui, quod dedisti mihi ut faciam. Et nūc clarifica me tu pater apud te ipsum, claritate quam habui priusquam mundus fieret, apud te. Manifesta uero nomen tuum hominibus quos dedisti mihi de mundo. Tui erant, & mihi eos dedisti, & sermonem tuum seruauerunt. Nunc cognouerunt, quia omnia quæ dedisti mihi, abs te sunt. Quia uerba quæ dedisti mihi, dedi eis: & ipsi acceperūt, & cognouerūt uerè, quia à te exiui, & crediderūt quia tu me misisti. ¶ Ego pro eis rogo: non pro mundo rogo, sed pro his quos dedisti *12 6*
 mihi, quia tui sunt. Et mea omnia, tua sunt: & tua, mea sunt, & clarificatus sum in eis. Et iam non sum in mūdo, & hi in mūdo sunt, & ego ad te uenio. Pater sancte, serua eos in nomine tuo quos dedisti mihi, ut sint unum sicut & nos. ¶ Cum essem cum eis, ego seruabam eos in nomine tuo. Quos dedisti mihi, ego custodiui: & nemo ex eis periit, nisi filius perditionis, ut scri- *12 7*